

1983 R 1983

OMNIA A FÖLDALATTI
mozgóképek-színház
VIII. József-körút 31. **SZINDIRÁTUS**

Kalendorjáték 5 részben. A 16szerepben MAGNUS a Cabiria néger-őrjátsza. Ezenkívül a lényes kísérő műsor.

Előadások 5, 7 és 9 órákor. Jegylovatból délutántól fog 11 óráig, d. u. 4 óráig. Telefon: 16521-125

ROYAL-APOLLO JUDAS
Előadások hétköznap 5, 7, 9 órákor
Phönix-film.

FŐVÁROSI ORFEUM
Budapest, VI. Nagymező-utca 17. szám.
Igazgató: Keleti és Ribner. Telefon 3-17

Előadás kezdőtől naponta este 7-8 órákor.
Fregolia átértékelő művésznő
A két jelölt
Polluxus—Marius operettje és a kísérő műsor

Hamis fogsorokat és filmhulladékat
minden mecnységen vasárnap.
GROSS ANTAL, BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 23. SZÁM

ROYAL-ORFEUM
VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 31. // **SÖRKABARÉ** kezdete 10-11 óráig

ANDRÁSSY-KÁVEHAZ
VII., Aréna-ut 78. (Dampján-utca sarkán)
Eszkötés és hangfelvétel, zenekarral minden délután és este hangversenyek.
Ladányi és Dénes kávéosk

Telefon: 74-33 30-31 **Újlaki téglá- és mészegető Rt. Budapest központi irodája: V, Akadémia-u. 9**
Tetőcsérgyára szállít: géppel gyártott, tehető, gyenletes, vízhatlan, fagyellentálló hód-farku, hornyolt és francia tetőcserepet, valamint az ezekhez szükséges szegőcserepet nagy választékban. Bármely vasuti és hajóállomásra versenyképes. A m. kir. József-médszelem 1901. évi 40. számú hivatalos bizonyítványa szerint ezen gyártmány fagyellentállóan bizonyult. Dunakörúri vállalata szállít: bárhova hajón, vasúton vagy helyben is kavicsot és Duna-homokot. Téglagyára szállít: mindenféle téglát. Terméskönyvéiből szállít: különféle követ. Mészegetőtelepe termel: budai zsiros meszet. Műhabarcgyára termel: érdes Duna-homokból készült műhabarcot.

Az első szocialista alkotmány szociológus érdeklőségű teljes szövege megjelent az
ESZTENDŐ
pazar gazdagsága októberi kötetében, amelynek páratlan szociológiai, művészeti, történelmi és kritikai közleményei rendkívüli irradalmi értékkel bírnak. Ára K 3.50 Kapható minden könyv-ereskedésben

TÉLIKERT Winterry
NAGYMEZŐ-U. 22-24. TELEFON: 167-25
új, magikus csodáival Operetta, variáció és macarondarok stb. - kezdete este 7 órákor. Vasárnap d. u. fel négy órákor fele árú előadás

„Ujságizem” könyvkiadó és nyomda Rt. Budapest.

F/196

6. szám Budapest 1918 November 5

AZ EMBER
GÖNDÖR FERENC POLITEKNI HETILAPJA

Forradalmi szám!

Győzelmes forradalom
Köztársaságot
Tisza tragédiája
Ujságírók a forradalomban
Akkik lemaradtak
Egy szemtanu a bécsi forradalomról
Garami elvtársam és Kunfi elvtársam
Rákosi kidőit
Landler Jenő, Fényes László,
Nagy György, Hamburger Jenő, Duczynska Ilona,
Lékai János stb.

Egy szám ára 1 korona

URÁNIA SZÍNHÁZ A Negyvenéves Férfi
RÁKÓCZI-UT 21. Előadások kezdete d. u.
6,45, 8 és 10 órakor
TOSCA Susanna Grandassa
a főszerepben

DÉLI HIRLAP Előfizetési ára:
Lázár Miklós napilapja. Egyes szám ára 12 fill.
Egész évre ... 30.- korona
Félévre ... 15.- korona
Negyedévre ... 7.50 korona

MOZGÓKÉP-OTTHON **ÖRÖK SZERELEM**
TERÉZ-KÖRUT 28 TELEFON 144-08
Drám négy felvonásban
Az előadások 5, 7 és 9 órakor kezdődnek
VAMPIR
Amerikai történet négy felvonásban

FELTALÁLÓK **UTMUTATÓJA**
nélkülözhetetlen.

Dijtanács kiadói Áron és Molnár szabadtéri kiadó, VIII., Budapest, József-körút 9.

Csász. és kir.
udv. szállító

Sternberg

hangszergyár
zongoratermel
Budapest, Rákóczi-ut 60

Csász. és kir.
udv. szállító

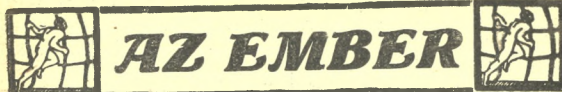
Az „Állat- és Takarmányforgalmi részvényársaság” 1918. évi november hó 9-án délután 5 órakor Budapesten, a társulat helyiségében (V., Dorottya-utca 2. szám) megtartandó évi rendes közgyűlésére. Tárgysorozat: 1. Az igazgatóság és felügyelőbizottság jelentése a lefolyt üzletéről. 2. A mérleg megállapítása és határozathozatal a tiszta nyereség felosztása tárgyában. 3. Felmentvény megadása az igazgatóság és felügyelőbizottság részére. 4. A felügyelőbizottság díjazásának megállapítása. A von részvényesek, akik a közgyűlésen résztvenni óhajtanak, tartoznak részvényeiket legelőbb három nappal a közgyűlés előtt a társulat pénztárára (Budapest, V., Dorottya-utca 2.) letétbe helyezni. Kivonat az alapszabályokból: 18. §. A közgyűlésen minden részvény egy szavazatra jogosít. A közgyűlésen csak azon részvényes vehet részt, aki a részvénykönyvben nevére írt részvényeit legelőbb három nappal a közgyűlés előtt letétbe helyezi.
Az igazgatóság.

Don Cézár a legvárosi legelőbb mozgóképszínháza **A CORSÓ** A szerepeise mostohái
4 felvonásos operettfilm. Az előadások 5, 7 és 9 órakor kezdődnek. 4 felvonásos cigányballada

Diana crème
Diana pudor

3 és 6 koronás
dobozokban

97 mindenütt kapható!

Győzelmes forradalom

Olyan nehéz most irni. A nagyszerű és világváltoztató események árján szédülten lendülni és rohanni előre, csak előre és káprázó szemekkel belenézni a föltámadó napba! Ezt, csak ezt lehet most tenni és olyan erőlen, valami olyan nagyon mellékes dolog most a betűvetés, az ember céltalannak érzi: minek, minek? Hiszen ugyeim lehet követni és utolérni azt, ami ezekben az órákban és ezekben a napokban történik, még szürke, halovány mását sem lehet kivétíteni annak a szent, sok mindennek, ami itt most végbe megy. Amikor a tettek mámos és szikrázó korát éljük, mi csoda ereik van akkor az írásnak, milyen jelentősége a betűnek? Fáradtan vonsozlja kezünk a tollat, amely bizony elnyütt, ócska és jelentéktelen szerszámmá vált ezekben a gyönyörű, drága, forradalmi napokban.

A krónikás olyan nagyon nem fontos most, amikor a hősök, a forradalmárok munkásruhában, katonazubbonyban és polgári öltözkében odalent hullámzanak az utcákon és vaskezüekkel át-

formálják a régi rend elvénhedt, ráncos képét. Néhány röpke óra alatt mi minden történt itt! Azt a legendás szerda éjszakát, azokat a történelmi órákat sohasem lehet elfelejteni. A katonákat és munkásokat, akik sok ezernyi tömeggé egybeverődve, egyetlen hatalmas mozdulattal, egyetlen óriási lökással ledöntötték a régi rendet és megszállottak minden fontos őrhelyet, ahol a hatalmat gyakorolták idáig. Odafönt az Astória történelmi kis szobájában a Nemzeti Tanács tagjai a boldogságtól és az izgalomtól sápadtak és szivobogva, kitért karokkal fogadták az egymást szinte elmosó nagy eseményeket. Lihegve érkeztek minden pillanatban a Nemzeti Tanács elé tiszték, katonák, matrózok és tengerészek, jelenteni az ezredük, a századuk vagy a maguk csajlakozását a forradalmárokhöz. És a forradalom ereje nőttön nőtt, a tömeg egyre áradt, egymás után foglalta el a rendőrséget, Militár kommandót, Plaztkommandót és azokat a többi helyeket, ahonnan idáig a régi, átkos rendet olyan szolgálag védték. A Nemzeti Tanács

hatalma egyre nagyobb és megdönthetlenebb lett, a forradalmárok elfoglalták és meghódították egész Budapestet.

Az a legendás szerda éjszaka megrendítően szép volt. A puskaropogás utóvégre elmaradhatatlan muzsikája a forradalmi átalakulásoknak és ha a gyenge idegzet rosszul türi is a fegyverzörgést, az mégis csak hozzá tartozik a legtöbb jól nevelt forradalomhoz. Hála istennek, aránylag elenyészően csekély áldozatot követelt a magyar forradalom és reméljük és kívánjuk, hogy a további vérontás elkerülhető lesz. A fosztogatókat is hamarosan az egész vonalon le fogják szerelni. Hogy némi rendtelenséggel jár ez a korszakos átalakulás, azon ugyan ki csodálkoznék, ki ne találna természetesnek? Csak a gyávák és poltronok csnek kétségbe attól a rendtelenségtől, amely ezekben az időkben a forradalom elmaradhatatlan kísérőjeként megjelent Budapest utcáin. Istenem, milyen sokáig volt rend ebben az országban és emlékeztek még rá, miféle rend volt az? Az a levegőtlenység, a jogsfosztottság, az elnyomottság, a rabszolgaság, a leigázottság, nyomorult és átkos rendje volt, amikor egy mély szabad lélegzetet sem lehetett venni. Átkos, fullasztó, szörnyű rend volt a

Tisza István rendje, a Wekerle Sándor rendje, a Szerényi József rendje, a Vázsonyi Vilmos rendje és a többi vakmerő zsarnok rendje.

Emlékeztek még erre a rendre? Ahitjátok még ezt a rendet? Akarjátok ezt a rendet? Mennyivel szebb, mennyivel drágább, mennyivel áldottabb ez a szent rendtelenség, mennyivel biztatóbb ez a forradalmi megrázkódtatásoktól terhes, de mégis tisztá és szabad levegőt árasztó állapot, amibe szédülten, mámorosan és ujjongva tápolygunk előre, mindig csak előre. Mi ezerszerte többre tartjuk ezt a rendtelenséget a régi rendnél. Elég sokáig tartott az a régi. És meglesz az ereje és a fegyelmelzetsége a szabad, magyar népnek ahhoz, hogy rendes mederbe kényszerítse az indulatokat és eseményeket és hamarosan meg fog itt születni az új rend, a szabadság, az emberi jogok és a függetlenség ideális rendje. Az lesz a szép, az lesz a magasztos, amiért érdemes elviselni ezt a néhánynapos zűrzavart, ami megéri az áldozatait és a mártírjait is. Hiszen mennyi milliónak kellett elvérezni és pusztulásba rohanni a régi rend védelmében, amelyért pedig ugyebár, hogy nem volt érdemes. Ezért a fáltamadó új rendért legalább érdemes. Ez mindent, mindent

megér. A győzelmes magyar forradalom természetesen még nincsen a végső céljánál. A régi bálványok mind dűledezőben vannak már, de a magyar nép milliói lelkében legmélyebben a köztársaság gondolata viharzik. És a magyar forradalom nem fog megállni és nyugvópontra jutni addig, amíg ki nem küzdi magának a független, szabad magyar köztársaságot. Ezt akarják a munkások, ezt akarják a katonák és ezt akarják a polgárok, ki az és mely hatalom az, amely ennek az akaratnak utjába állna? A legközelebbi napok meg fogják mutatni, hogy ellenállhatatlan erővel tör előtérbe a köztársasági gondolat és nem folyó zódhetik másképp a most folyó és dübörgő gyönyörű fölszabadító harc, mint a magyar köztársaság kiépülésével. Éljen a diadalmas forradalom, éljen a független magyar köztársaság!

Göndör Ferenc.

Béke!

Boldogan és áhitattal viszzük mi is tova a hirt, hogy béke van, hogy vége van a háborúnak. Nincs szó, amely fölmerhetné a mi örömmünkét. Éljen a világbéke! Mindenkit örökre fegyverezzenek le!

Semmisítsék meg a fegyvereket minden országban!

Köztársaságot!

Az öntudatra ébredt magyar nép köztársasági államformát követel!

Az október 30-iki forradalmat a köztársasági lélek hevitette és az vitte diadalra. A katonák letépték sapkájukról a rózsát, a királyság jelvényét s dacos elszántsággal éltették a köztársaságot. A lelkes, fiatal, szentihletű hadnagyok, kikkel együtt jártam a kaszárnyákat és a katonai kórházakat, hogy felkészessük a Nemzeti Tanács melé a katonaságot, mindenütt a köztársaságot hirdették. A napszerű éjszakán és napon száz helyen fordultam meg, száz helyen beszéltem és minden helyen köztársasági szívek gyultak ki és minden beszédre „Éljen a köztársaság!” volt a felzengő visszhang.

Jövendő nemzedékek örök átka sujtana minket, ha most a győztes forradalom után visszahátrálnánk a szolgaságba. Hát akkor miért küzdöttünk? Hát akkor miért tettük ki életünket egy napon ezért veszélynek?

Ma minden becsületes magyar ember a köztársaság híve. Éppen azért a Magyar Nemzeti Tanácsnak erkölcsi kötelessége határozott állást foglalni a köztársaság mellett. Lejárt a kétértelmű politikai szavak, a félcelkedetek ideje. Nem lehet egy-

szere szolgálni a királyt és a köztársaságot követelő nemzetet. Ki nem tud megszabadulni a királyság buta babonájától, az álljon félre.

Még mindig az udvari párt, a nagybankok pénzfejedelmiei mesterkednek a nemzeti akarat elgáncsolásán. Azok, kik a királyban a maguk telhetetlen pénzvágtyuk, gyermekes hiúságuk forrását védik. Ezek reszketnek a köztársaságtól, most tudják, hogy az *becsületet és egyenlőséget* jelent.

Fenyegethet minket terror, megkörnyékezhethet hazugság, a mi lelkiünk örök-egy szentségéhez: a köztársasági eszméhez hívek maradunk. Az eszme megvalósításának ideje elérkezett! Követeljék a magyar köztársaságot!

A köztársasági párt irodájánál (József-körut 33. szám, 8. ajtó; telefon: József 33--75.) jelentkezzenek a pártba belépők. Seregszemlét tartunk!

Utunkban nincs megállás! A nép akarata a forradalomban poklot rázó erővel nyilatkozott meg s ez az akarat köztársaságot követel.

Dr. Nagy György,
a Köztársasági Párt elnöke.

Tisza tragédiája

Száguldva rohan előre az új idők vihára, amely elsöpörte, ime, azt a férfit is, aki a legerősebben és a legdacosabban, sőt a legférfiasabban állott utjába évtizedek óta az új idők, a szebb és boldogabb magyar jövőendő eljövételének. *Tisza Istvánnal végzett a szabadságharcot vívó nép ítélete* és nincs sok idő meláztatni és gondolkozni a forradalomnak e tragikus epizódja fölött, nyugodtan, elszántan és biztosan *tovább kell menni*. Tisza Istvánt mérhetetlen bűnök terhelik a háború földözésében és a magyar nép jogfosztott rabszolgá állapotában egyaránt. A rabszolgartató magyar uraknak, a jogfosztó junkereknek, az elnyomó Konzervatívizmusnak legmarkansabb és legtehetségesebb képviselője volt ő, aki hazárdul és vakmerően szembeszállt évtizedek óta a *magyar nép akaratával*. Tisza úgy érezte, hogy missziót teljesít, hogy küldetésben van, holott voltaképpen középkori zsarnok volt ő, aki minden juss nélkül, vétkes konoksággal akadályozta meg azt, hogy ez az ország szabadná és boldoggá váljon és ugyancsak minden jogosultság nélkül a saját szakálára vitte bele ezt a boldogtalan országot és ezt a szegény népet a háború irtózataiba. *Idegen érdekekért vezette, csapolta a magyar népet* és négy és fél éven keresztül a német bajtársi hűség mániákusaként meg tudta akadályozni, hogy Magyarország kibontakozzék a háborúból.

Tisza az oka annak, hogy külön-

békéről ugyszólván beszélni sem mertek, mert szöges csizmával taposott el a geszti zsarnok minden szabad mozdulatot, minden békehangot és üldözte a hatalom minden sujtó eszközével azt, aki a békére még csak gondolni is mert. Egészen bizonyos, hogy Tisza István lelkét milliónyi elpusztult magyar élet terheli, halottak és nyomorékok százezreirei lehet őt felőssé tenni, valaminthogy özvegyek és árvák százezreinek komor, szomorú hangja a boldog hangzattal felel. Lehet-e ezekután csodálkozni azon, hogy a *magyar forradalom első napján leszámolt vele* és elsöpörte az utból őt, aki a forradalomnak is komoly és veszedelmes ellenfele lehetett volna még. Lehet-e meg nem érteni, lehet-e nem természetesen találni azt, ami itt történt? A mi meggyőződésünk szerint Tisza István súlyos bűneit semmivel sem nyhihi át, hogy ő a meggyőződésének volt a fanatikusa, hogy egyénileg tisztességes ember volt és feltétlenül hitte, hogy az ut, amelyen örjögve rohan előre, helyes ut. Utóvégre az ő kétségtelen egyéni kvalitásai nem jelentenek különösebb értéket akkor, amikor ő ezeket a tulajdonságait az országgal és a néppel finanszírozta. Mert Tisza valóban a *magyar nép számlájára volt sneidig, bátor, férfias és konzekvens*. Ehez pedig nem volt joga, mivel ehez senkinek nincsen joga.

Tipikus magyar tragédia az övé, amelyben az esztéták megható drámai motívumokat fedezhetnek föl. Ő halt meg valóban, mint ahogy élt is. Halála, reméljük, *értékesebb*

lesz, mint az élete volt, mert elhoztán némi enyhülést, kielégülést és megnyugvást a háborgó népidulatok számára. *A forradalom pedig halad tovább a maga főlzabadtó útján*. Szentimentalizmusra, ellágyulásra sem idő, sem ok nincsen. Mennyi millió ember halt meg, akik között bizonyára nem egy külön és értékesebb volt Tisza Istvánnal! És amikor részvételt gondolunk legendásan hű feleségére és azokra, kik között állottak még hozzá, főlzátal bennünk egy emlék. Azon az emlékezetes május 23-án volt az, amikor Tisza István parancsára a jogáért és szabadságáért tüntető magyar munkásokat a pesti közvezeten *halomra lövöldözték*. Az ellenzéki képviselők kétségbeesetten követelték, hogy Tisza István házelnök függessze fől az ülést, mert odakin az utcákon embereket lönek agyon. Tisza ridegen és szívtelenül mondotta akkor ezeket az emlékezetes szavakat:

— *Nem vagyunk hisztérikus vén asszonyok és nem vagyunk népjóletti bizottság...*

Es nem függesztette fől az ülést és tovább elnökölt és a *parancsára odakint tovább lötték agyon a munkásokat*, akiknek pedig szintén volt gyermekük és feleségük és akiknek nem is volt egyéb bűnök, mint hogy szabadságot és jogot akartak. Hát a Tisza István imponás alakjának kidőltenél sincsen idő az elágyulásra. *Menjünk tovább*. Hiszen ő mondotta, hogy *nem vagyunk hisztérikus vénasszonyok és nem vagyunk népjóletti bizottság*. Hát a forradalom sem az ...

Valaki nincs itt

A túlradó özömj fogatgatja a toromat és a szeméből könny szivárog, látván a régi világot megdőltét, királyok és hatalmasságok romlását. Tehát mégis csak megbűnhődtek azok, akik rászabadították a világra a háboru minden irtózatát. Ahogy elszoruló szívvel bandukolva kísérem és követem az eseményeket, valami mélységes szomotuság köde borog körül. Sok-sok fájdalom reszket át rajtam, amíg tévova tekintettel keresek valakit, aki elment, aki nincsen itt, akiről hiszen tudom, hogy hiába keresem. Örömom legszebb napütését is befelhőzi az nagy bánat, amely rámszakadt azzal, hogy elment.

Világok omlanak össze és változnak át most és az egyes ember életének értéke olyan elenyészően kicsi. Forradalom dübörög és a magánember érzései bizony nem érdekelnék senkit. És én nem tehetek róla, ha az újonjog és megújíjdó utca egy-egy zugában mégis révetegen, tévováza megállók olykor és keresem őt és fáj a szívem, hogy mindezt, ami itt most történik, ő nem látja, nem hallja, nem tudja, pedig milyen nagyon szeretet volna látni. Soha nem haragudolt senkire, csak azokra a hatalmasokra, akik a világot a háboru szerencsétlenségébe sodorták. Legjobb szíve volt az egész világon, de a császárokat gyűlölte és bus betegszojában is fohászodott az szenvedő népek felszabadulásáért. Áldott, beteg szíve utolsó dobbanásig igazottl türelmetlenséggel, szinte fuldokolva kérdezte minidg, hogy nincsen-e már béke és nem zavarták-e még el a népek zsmnok uralkodóikat. Anya volt ő is és együtt sirt rindan anyával, akinek gyermekét elrabolta a háboru. Azután elfáradt nagyon és csöndesen meghalt és itt hagyta a kis fiát és itt hagyott engem.

Minid keresni fogom őt, de most, ezekben az időkben számszorosan szomorú, hogy nincs itt, hogy nem látja, ami most történik. Ezek a nagy dolgok talán meggyőzították volna azt a jó szívet és nem kellett volna neki huszonnyolc esztendő korában örökre elmenni. G. F.

NAGY GYÖRGY. Hogy ki nevelték, hogy kicsufolták, hogy üldözték éveken keresztül! A munkapárti korupció gyilkolta ki Nagy Györgyöt a képviselőházból és amikor odaadó lelkesedéssel, a meggyőződés fanatizmusával harcolt tovább a magyar köztársaságért, hát törvényt hoztak ellene, üldözni kezdték és megtöltötték a magyar köztársaság első harcosával a börtönöket. Elnémitották Nagy Györgyöt, beszűntették hatalmi eszközökkel a lapját és azt hitték, hogy a köztársasági eszmét örökre eltemették Magyarországon. Hát Tisza István, mint sok mindenben, ebben is csalódott. Kivirult ime a magyar köztársaság melegítő gondolata és meglesz, mert már kormányprogram, de valójában már meg is van a magyar köztársaság. Nagy Györgyöt, beszűntették a magyar köztársaságot, ftszelettel hajtsuk meg lógógnakat Nagy György előtt, aki a köztársasági gondolatnak első hirdetője, agitátora, vezére és mártírja volt tíz esztendő óta Magyarországon. Minden jussa megvan tehát Nagy Györgynek arra, hogy az új Magyarországot kiépítésében olyan fontos szerepet legyen, amely őt múltjánál, szenvedésénél és üldöztetésénél fogva joggal megilleti.

Történelem

Hogy rohant és rohan ezekben a pillanatokban minden! Elfúlad a lélegzete és tehetetlenül hull vissza a képelete, aki ezekben a pillanatokban köztünk és fölöttünk elrohogó eseményeket követni akarja. Olyan nagyok, olyan szüdeletesen gyorsak és olyan óriási távolságokat rohannak át ezek alatt a másodpercek alatt.

Baskiriától a verekeiseiszorocig. Szent Istvántól IV. Károlyig, az öskommunizmustól a rabló szavagok szentté és sértetlenné avatott magántulajdonáig, ezer és tízezer holdas latifundumiág, a nagy-groftoktól a kapitalista nyárspolgárig és innen a forradalmár szocialistáig, a királyságtól a köztársaságig — mindezek az óriási távolságok benne vannak, összekötődnek, azután irtózatossattanással, évszázadok messzeségébe lökődnek egymástól ezekben a pillanatokban.

Királyság és köztársaság, hogy csak ezt a két szüdeletet távolságot, két nagy történelmi szimbólumot ragadjuk ki az elmúlt órákban és pillanatokban fölötünk átsuhogó események közül.

Hogy közeledett egymásfelé ez a két nagy távolság, hogy csapott össze nagy csattanással és hogy hullott vissza az egyik a mohos multba a történelem idejével mérve szinte másodpercek alatt, amíg a másik diadalmasan kinölt a fiatal és messze jövőbe — ez is ott roborogott a többi események között végig a pesti utcákon, az emberek mozgásában és tekintetében, véresoppjeiben és idegszála között, az összeszoruló, azután örülten kapáló szivekben, fölgyült fantáziákban és új fogalmakat megteremtő agyvelőkben.

Tegnap meg: „Eljen a király!” — ma már: „Vesszen a király, eljen a köztársaság!” Tegnap még: királyhűség, főlőges és kegyelmes ur, ma már: le vele, miniszter ur, polgártárs és elvtárs.

Békét, azután: különbéket akarunk — mondotta Károlyi. El Németországtól. Minden áron békét kell kötnünk. Ezért el akarták fogni, bele akarták fojtani a szót, lehetetlenül szerették, volna tenni Károlyit. Később, ahogy rohantak és gázoltak az események kint a nagy világban emberek és fogalmakon át, Ká-

rolyit már nem merték bántani. Még később, ahogy jött a debreceni Gotterhalte és a fimeei lázadás híre, egy irtózatoss viharban kifordult a régi rendszer ott a cifra palota bársonyszőkeleiből és akkor már Károlyit tartotta kezében ugyanazt a politikai gyilkost, amelyet az előző napokban még az ő mellének szegtek. És még később megalakult a Nemzeti Tanács Károlyi hiveiből, a szocialistákból és radikálisokból.

Es ahol a Nemzeti Tanács székelt, a Gizella-téren, mind sürűbben és nagyobb sokaságban kezdték megjelenni embertömegek. Első szüreny, azután második, harmadik mind nagyobb és hangosabb tüntetés.

— Károlyit akarjuk miniszterelnöknek!

— Eljen a nemzetközi szocialdemokrácia! — harsant föl mind gyakrabban a tüntető tömeg ajkáról.

A király nem nevezte ki Károlyit miniszterelnökké.

Akkor már kint a Nyugotban az óriásivá nőtt tömeg Károlyit várva ilyeneket harsogott:

— Le a főherceggel!

Még csak a főherceggel. De mikorra ez a tömeg a Gizella-térre ért, már ilyen kiáltások ropogtettek föl:

— A király nem akarja a demokráciát!

Es nyomban utánna elcsattant az első visszhangja a holnapi óráknak:

— Le vele!

De ekkor még az ablakból szónokló Hock János papképviselet letorkolta a bátoratlan hangot:

— A király személyét pedig ne bántsa senki, mert a magyar nép mindig királyhű volt és az is fog maradni.

Jött azután a holnap, amikor József főherceg „Királyi ember” Hadik grófot nevezte ki miniszterelnökké. Akkor már a tüntető tömeg hangosan és mind hangosabban mondta:

— Felre a királlyal, köztársaságot akarunk!

— Eljen a demokrácia!

Mert a fűtő lelke mindennek nagy Károlyi személye, hanem az általa képviselt új fogalom, a dohos és konok autokrácia helyébe kívánt demokrácia volt.

Azután jött a holnapután...

A Gizella téren.

Népség, rendőrök — akik akkor már átmentek a maguk forradalmán — és katonaság, és mind több és több katona.

Pónt a párhelyiség ablakában megjelenik egy katonatiszt, a Katonatanács egyik tagja. Beszélni kezd. Még a szavai sovínymusba fuladnak. De a beszéde azzal végződik:

— Most pedig fölésküszünk a Nemzeti Tanácsnak és az új Magyarországnak.

Azután:

— A sapkarózsát pedig mindenki tépje le a kalapjáról.

A sapkarózsát, amelyen egy K betű volt és amely azt jelentette, hogy *Károly, a király*.

Es a következő pillanatban ugyanolyan tempóban, mint ahogy a rózsázt — ebben a pillanatban a *multat* — letépték a sapkájukról, ugyanolyan villám-estantánként harsant föl valaki a kiáltást:

— *Le a királlyal!*

és nyomban utána:

— *Eljen a köztársaság!*

Es kisüvítették a hüvelyekből a karok, hogy esküdjének az újra és *földelők magukat* a királynak adott eskü alól.

Es ebben a pillanatban robohott át a tettek — ahogy a rájuk kényszerített fétis hatalma alól fölszabadultak — a legnagyobb átalakulás.

Mert ez a tömeg azután, ahogy végig robohott a Rákóczi-úton, mint a még ugyanazon éjszaka átszáguldo forradalom riadókirótya, már egész úton és étől a pillanattól mindvégig azt harsogta:

— *Eljen a köztársaság!*

Es az, hogy:

— *Eljen a köztársaság!*

ebben a pillanatban már nem is jelen, hanem szinte befeszített mult volt, olyan széledületesen gyors tempóban zajlott le az elkövetkező néhány óra alatt a forradalom.

Es ebben a pillanatban már nem a forradalom volt a jövő, hanem a *köztársaság*.

A Nagymező-utcában megy egy főhadnagy. Egy kőzkatona elébe áll és felszólitja, hogy tépje le a K betűs rózsázt, ami a *királyság* szimbóluma volt. A főhadnagy nem tépi le. Kötí az

eskü, az évszázadok tradícióival idegei közé ékelte és dresszírozott *lojaltság*.

A katona szoronyt szegez feljé.

A főhadnagy a kardjához kap. Es a kőzkatona lelvi a főhadnagy A jövő a *multat*. A *köztársaság* a *királyság*ot.

A forradalom lezajlott. Szinte *veszedelmes* gyorsan lezajlott, mert a *borzalmas öt év alatt felgyülemlett gyűléstele a vér és könnytengert fakasztó multnak* még nem tombolhatta ki magát. Mert még *nem volt vége* a forradalomnak, a befejezés: a mult megölése, ártalmatlanná tétele még hiányzott. Még nem kiáltották ki a *köztársaság*ot.

Es az emberek a forradalom után még mindig gyűléseket és tüntetéseket rendeztek.

Es amikor az egyik ilyen gyűlésen a szónok másról akart beszélni és nem a köztársaságról, a tömeg tombolva, orkászserűen zúgta:

— Ne beszéljen, ha *nem a köztársaságról* beszél!

— *Eljen a köztársaság!*

Es az új kormányknak még aznap ki kellett mondania — ha egyelőre csak elvben is — hogy az ország jövő államformája csak köztársaság lehet, amelynek „alkotmányosan” való megteremtésére „alkotmányozó” gyűlést fog egybe hívni.

Ez az alkotmányozó gyűlés pedig akkor már régen lezajlott az idegek között és a lázas agyvakban.

Ez a története a magyar köztársaság megszületésének.

Es ez a — történelem.

Gyevai János.

Megszökött a király — hála a jó Istennek!

Éltemes ember létére elhordta és magával vitte a kincsekét — jól tette.

Nem baj ez sem, — csak vissza ne jöjjön és ne lássunk többé királyt!

A bécsi forradalom

Ott voltam a bécsi forradalomnál, október 30-án. Csöndes szimpátiával néztem, hogyan csinálja a bécsi hivatalnoknép az ő külön, rendes, jólapolt forradalmát. Nem volt erupció, kráterek kitörése; rendezh szokott, öreg falak között élő, kissev lagymatag férfi emberek műve volt, de szép munka, becsületes munka, tiszta munka. És, valljuk be: nem könnyű munka. Gondoljuk meg: a végeken, Csehszországban, ahonnan kiindult az új szabadság, a délszláv tartományokban, közel az ellenséges országokhoz, ott rég megszervezett erők kiipattansárolól szó. A német osztrákok azonban belevágtak a saját testükbe, átláptálták életfenntartó szerveiket testük egy más részébe. Igazán ezt tették: a közös intézményeknek ki látta több hasznát, mint a német osztrák? Es még valami: minden bécsi ember az érzése valamelyik száalával a dinasztiahoz kapcsolódik. A mi eszázrunk, mondják: tényleg az övek volt. Bécs nagyjából a császári ház jóvóltából él, mindenkinek volt valami közhivatalnok rokona, az osztrák közhivatalnok pedig, ha a dolgok láncolatát nézzük, elvégre a császár hivatalnokja volt. Az arisztokráci: az udvari hivatalokban. A polgári elem: mindig valami kapcsolatban a császárral. Udvari szállító, vagy az udvari szállítók szállítója. A nők: feleségei vagy szeretői olyanoknak, akik az udvarhoz kapcsolódnak. Az udvari muzeumok, amelyekbe ingyen járnak, az udvari színházak, melyekben lelkesednek, a közkertek: Práter, Volksgarten, Augarten, ahol a gyerekük játszik (filledemesen), a város kellő közepén, a Hofburg, melynek udvarán átjárhathatnak (filledemesen), nagy és kis panamak, kijáráások: minden, minden végeredményben az udvartól ered.

Csak a munkások, azok indultak neki a forradalomnak minden lelki megterhelés nélkül: hiányzott náluk minden *Hemmung*.

Délelőtt a parlamentben. Görög stílus nagy csarnok, arany a korinthusi oszlopokon, arany a bőrdínyvők támláján. Itt székelt a nemzeti tanács. Tíz óraker a képviselőháznak ötperces ülése volt, a esch és délszláv nemzetek képviselői már részt sem vettek képmelylek itt vannak, magánszorgalmából, érdeklődők. Az újságírók ideodarahonnak. Hordozzák a híreket, de nem tehetnek tényezőket, mint nálunk. Hivatalnokok, az eseményeknek alárendelt szolgái.

Féleg tájban mindenki a nagy terrasz felé fordul, pafonnak hívják. Jönnek az egyetem diákok, élükön a rektorral. Fölkusznak az utca (a Ringstrasse) fölül a lépcsőkön, fölmásznak az óriás oszlopok talapatáira, ordítanak, kék és zöld sapkájukat lengetik. Sok közöttük a katona és a nő. Akkor lépek ki hozzájuk, mikor *Malik* képviselő szónokol, egyike a dinasztia legnagyobb ellenségeinek. Felszólitja a katonákat, tépjk le a sokójukról a rózsázt. Minden tizedik közbem megteszik. Minden tizedik szava után az ezer ember (több nem lehetett), „Hoh” meg „Heil”-kiáltásokat hallat. Odalent pedig nyugodtan esilgelnek a villamosok és az eső esik, a szürke ég szomorkodik. Igen köznapi a hangulat, talán az hiányzik, hogy valaki vagy valami ellentálljon!

Most valódi történelmi pillanat következik. *Az osztrák képviselőház árbocáról lehúzzák a fekete sárga zászlót!* Nem tudom, az osztrákoknak is ilyen nagy dolog volt-e ez (nem valami túlságosan ordítottak): én őrsínak éreztem. A fekete sárga zászló az osztrák eszázárság gyűlölt színe, annyi ke-

seriségünk szimbóluma, ezenkívül a császári ház lobogója) nincs többé, meghalt! Meghalt a zászló, a zászló halott! A tömeg rázendít: „Wacht am Rhein”-ra, levezik a kalapot, a német nemzeti himnusz énekelik! Nem értem: a bécsi forradalom a „Wacht am Rhein” hangjainál születik! Mindenütt ezt énekeltek: lehet, hogy németek, az osztrákok is németek: de hol marad a nemzeti önállóságuk, hol marad Deutsch-Oesterreich!

Nem tehetek róla: sajnálom, hogy a bécsiek a „Wacht am Rhein”-t énekelik!

Semmi drámaiság a bécsiek forradalmában. Rendes, szinte unalmas, mint époszokban a sereg-számlálás.

Délután a Landtagsgyűlés előtt állanak, a tartománygyűlés háza előtt (történelmi nevezetességi ház, innen indult ki 1848-ban a forradalom). Legalább tízezer ember torlódik a szűk Herrengasse-ben. Szemközt, új, szigorú stílusú házon a legnagyobb cseh bank cégfőlírása óriási arany betűkkel: *Zivnotenska Banka*. (Prágában bizony leszedték a német főlírásokat!) A rendőrök rendet akarnak tartani, nem éreztetik őket. Ott maradnak nézőnek.

Bent az épületben most mondják ki a német képviselők Németausztria elszakadását. (Délután háromtól este tízig!) Az erkélyről beszéldek: *Adler* Viktor, aki megígéri, hogy fiát, Stürgkh miniszterelnök gyilkosát, kieresztik. Mások. Aztán egy szocialista képviselő bejelenti: Weiskirchner öccellenciája kíván beszélni. Erre hallatlanul kifutóulik Bécs városa szeretett polgármesterét, Weiskirchner! Egyébként folyton „Hoch”-ot kiabálnak. Az erkélyről is este nyolcig szónokolnak. A néptömeg türelmesen hallgatja, folyton „Hoch”-ot ordít. Mindent helyeslél. A szónokok tulaj-

donképen semmitsem mondanak. A tömeg egy része a köztársaságot élteti. A szónokok erre nézve nem nyilatkoznak. Egyébként „Hoch!” Valaki megjegyezte, hogy a bécsi nép, ha azt ordítják neki: „Éljen a palacsinta!”, ezt is utánaordítja!

En kedves bécsi népem, akit gemüthlich kedélyedről a villamosról, a közkertekből oly régen ismerlek, forradalmadat is így csináltad; kedélyesen!

Egyébként a tömeg abban a meggyőződésben várt türelmesen, hogy odabent a tartománygyűlésen kikiáltják a köztársaságot. Mind a tizen ezer ember ebben a hitben tért haza. Másnap az újságban olvasták, hogy erről szó sem volt.

A legdrámaibb jelenet kimaradt a darabólból. Ugynevezett beavatott körökben hirtelen jött, hogy *Andrássy* Gyulát ki fogják fűstőlni a közel fekvő külügyminisztériumból. Ott jártam a külügyminisztériumban, bejártam gyönyörű, előkelő termetet (a régmut századok Habsburg-asz szonyait szemtellenül néztek le rám a falakról, a padló gyönyörtőlén fölviszelve, dohos aktaatmoszféra, avagy múmiák illata? Ebben a házban igazán csak álmodozni és előkelőködni lehet, de nem modern politikát csinálni) — lenn néhány rendőr várt, de a tömeg nem jött. *Kár*. *Andrássy* Gyula, akinek izzó fajszeregetében még most is kérteldekem, bécsi szereplésével nekünk hallatlanul sokat ártott. Gyűlölköd, de elsősorban a magyart gyűlölköd benne, aki a nyakukra akart ülni, rendelkezni akart az ő sorsukal, elakarta őket szakítani (saját tradíciója ellenére) a német birodalomtól. Ez az ő tragikum: amikor hitetlen lett világfelfogásához, egy idegen nép gyűlöletének izzó folyamát zudította magára. Itthon sem szeretik. Odaát gyűlölik. Ilyen *Andrássy* Gyula.

A bécsi nép azonban eltért e pro-

grammpontjától, attól, hogy *Andrássy* kidobják, mert alapszabán véve tapintatos, udvarias, talán kedélyes is, még akkor is, mikor forradalmat csinál. Ilyen a bécsi nép.

Mohácsai Jenő.

LANDLER JENŐ. A nagy magyar legázoló, *Szterényi* József jóvoltából, hosszu hónapokon keresztül rabságban slynélődt *Landler* Jenő elvtárs, a legforradalimb szociáldemokrata ügyvéd. *Szterényi* az ő átkos elnyomó uralmát legjobban *Landler* Jenő fanatizáló és szervező erejétől féltette. Hosszu hónapokra ártalmatlanná tették tehát *Landler*t, akinek forradalmi elszántságán természetesen *Szterényi* rabsága mitssem változtatott. A forradalom már a régi *Landler* Jenőt talalta a porondon, aki a *legelső vonalban, küzdött* és akinek magának jelentékeny része van abban, hogy ugy alakultak a dolgok, mint ahogy alakultak. Örömmel értesülünk róla, hogy ezt a hatalmas szervező és roppant munkaerőt most az új irányzat megfelelő helyre állítja. *Landler* Jenő *belügyei államtitkár* lesz. A magyar munkásság szeretettel és bizalommal nézi *Landler* Jenőt az államtitkári székben és vajjon hol van már *Szterényi* József?

LEKAI JÁNOS. Lékal János tudvalevően merényletet követett el *Tisza* István ellen és persze, hogy lecsukták. *Az Ember* nem tiltók melegséggel irt Lékal személyéről és persze, hogy az *Embert* elkobozták. Azután jött a forradalom és *Tisza* István megölték és *Lékai* Jánost kiszabadították a börtönből. Egyéb aztán nem történt...

Garami elvtársam és Kunfi elvtársam!

A forradalmi események a miniszteri székbe emelték a magyar munkásság két vezető férfiát, *Garami* Ernőt és *Kunfi* Zsigmondot. Nem tehetek róla, ha engem ebben a nagy zajlásban és viláregyben is szinte kicsinyes módon érdekel az, hogy mit fognak tenni a miniszterium élén *Garami* elvtárs és *Kunfi* elvtárs. Aki az ő közelikben hosszu munkásségeket töltött, aki közvetlenül közelből figyelhettem impozáns képességeiket és emberi kiválóságait, én meghatótt és elfoglalt érdeklődéssel tapadok mátlógva két miniszterium nagy karpuja felé, ahol azelőtt sohasem jártam, ahova soha egyetlen érdeklődő gondolatom nem szállt. Mátlógva igenis halálos komolysággal érdekel engem az, hogy mi történik a kereskedelemügyi miniszteriumban és mi megy vége a népjóléti miniszteriumban. Utóvégre jögom van érdeklődni eziránt, mert hiszen *Garami* Ernő elvtársam és *Kunfi* Zsigmond elvtársam intézi ezekben a sorsdöntő időkben ennek a két miniszteriumnak a dolgát.

Bocsánatot kérek a nagy időktől, ha ilyen szubjektív vagyok, ha cnynyi sok melegséget vesztetek meg magánvontkozásaimra. En alázatosan köszöntöm a diadalmas forradalmat, boldogan éltetem a magyar köztársaságot, minden bizalmam és tisztelettem ott öröközik. *Károlyi* Mihály oldalán, az egész földnádát új rendnek lelkes és odaadó szolgája és közkatónája vagyok, de ne haragudjanak rám, elsősorban mégis csak az érdekel most engem, hogy mit fog csinálni ezekben a történelmi időkben, nehéz vezető posztján *Garami* elvtárs és *Kunfi* elvtárs. Nekem, aki hosszu csendesdőkön át voltam az ő odaadó munkatársuk a „Népszava” szerkesztő-

ségében, aki annyi szomorú és vig napot töltöttem a közellétükben, aki együtt lihegtem, loholtam és futottam velük a vörös pesti kövezeten, azon az emlékezetes május 23-án, nekem bizony nagy gondom az, hogy ezekben a rendkívüli módon nehéz időkben az ő zsenialitásuk és ezerszer kipróbált erkölcsi szárdáságuk hogy fog helytállani. Meghatott szeretettel, bizva, aggódva, félve, visszafojtott lélegzettel kísértem emelkedő utjukon Garami elvtársat és Kunfi elvtársat.

FÉNYES LÁSZLÓ. Ahol legnagyobb a tömeg, ahol legforróbb a hangulat, ahol legveszedelmesebb a helyzet, mindenütt ott látni jól ismert alakját, réptét szakállá, zilált haja ott lobog a forradalmi szélben. Fényes László nemcsak egyik legnépszerűbb vezére, de a *legjobb bet dolgozó kőzatonja* is a forradalomnak. Félelmet és fáradságot nem ismerve, valami szent hevületben dolgozik, intézkedik, szónokol, kiabál, büntet és jutalmaz, lelkesít és korhol, de mindig a legelső vonalban, ott, ahol a legnagyobb a baj, ahol legsürgősebb a segítség. Bámulatos, hogy bírja fizikummal, bizonyos, hogy már nem a lába, hanem a fanatizmusa viszi Fényes Lászlót. Sokakat nagyon sokat köszönhetünk neki ezekben az időkben és a történelem dolga lesz megírni, hogy mi mindent művelt és hogy hol mindenhol járt ezekben a napokban Fényes László.

LANDAUER nevű néppárti képviselő pár hónappal ezelőtt még *oroszlánvadászat*ot akart rendeztetni a munkászervekre és ugyanebben az időben azt racscolta a Házban Károlyi Mihály felé, hogy ő — Landauer! — hamarabb lesz Magyarországon államtitkár, mint Károlyi miniszterelnök. Kérdezzük most már ettől a szép Landauer-től: fűntartja-e *oroszlánvadász* hajlamait a munkászervek ellen és hiszi-e még, hogy ő hamarabb lesz államtitkár, mint Károlyi miniszterelnök? Vagy rákosi — tévedélt volna?

Rákosi kidölt

A magyar imperializmus öreg csatakiáltósa, a munkapártinak harcos és temperamentumos, vén írő-deákja, Rákosi Jenő kidölt a csatársorból, örökre letűnt a szereplés színteréről. Rákosi Jenő e pillanathban már nem *főszerkesztője* a „Budapesti Hírlap”-nak és nem *elnök* az *Orthon, írők és hírlapírók körének*. Csúnyán ment el Rákosi, mivelhogy *nem önként* ment el. Sem a Budapesti Hírlaptól, sem az *Orthonból* nem távozott a maga jószántából. A magyar sajtóban Rákosinak terhelő a legtöbb bűn a lelektől a legutóbbi tizenöt esztendő alatt. A kétségtelenül nagytetűségű magyar publicista az utóbbi években teljesen elzúllott, a munkapárt bérencévé aljasodott le és a háborúnak Németország érdekeit szolgáló továbbfolytatása mellett trombitált, üvöltött és izgatott a Budapesti Hírlapban a legutolsó pillanatig. Amikor már nyilvánvaló volt a katasztrófa, Rákosi még *akkor is folytatni akarta a háborút* a Konsten örnyag személyén keresztül annyira megszerett Németországért, az *utolsó szál magyar katonájá*. Szó, ami szó, ronda dolgokat művelt Magyarországon Rákosi Jenő. A Budapesti Hírlap teljesen tönkre ment az ő elvtagadásainak ideje alatt és a forradalmi idők első szélvihára elsodorta az agg bűnöst ennek a lapnak az éteről.

Úgy történt, hogy a tömegutálat állandóan ostromolta a Budapesti Hírlap házát és az vesztély fenyegetett, hogy a lapot fizikai megjelenésében is megakadályozza a nép dühe. Ezt sehogyszem érdemelték volna meg a Budapesti Hírlap szerkesztőségében dolgozó tisztességes és tehetséges újságírók, akik összejártak és követelték, hogy Rákosi Jenőt haladéktalanul távolítsák el a Budapesti Hírlap fő szerkesztői székéből. Csajtay Fe-

renc felelős szerkesztő közölte a szerkesztőségnek ezt a követelést Rákosi Jenővel, aki körömszakadtig ragaszkodni próbált pozíciójához, de amikor a szerkesztőség újságírói *hallani sem akartak arról*, hogy vele tovább együtt dolgozzanak és osztozni legyenek kénytelenek a Rákosi felé áramló tömegutálatban, végre az utolsó magyar imperialista megadta magát keserű sorsának. Kijelentette, hogy *beleegyeznek a szerkesztőségnek ebbe a döntésébe, miután úgy sem tehet el tene semmit*. A Budapesti Hírlap azután pénteki számában a legridegebb szűkszávassággal bejelentette, hogy Rákosi Jenő *főszerkesztő ki lépett a lap kötelekeiből* és ezzel természetesen lekerült a neve is az újságról.

Ezzel párhuzamosan az Orthon írők és hírlapírók köre majdnem az *összes hírlapíró tagjainak a követelésére* Rákosit kénytelen volt lemondani az Orthon elnöki állásáról, ahol még a legutóbbi napokban is szóval izgatott a béke ellen és a háború mellett. Rákosi helyébe Molnár Ferencet választották meg elnöknek és az új idők szemelvénye alakult át az Orthon egész tisztikara és egész választmányára.

Rákosi Jenőtől tehát sikerült az egész vonalon *megszabadítani a magyar közéletet*. Letűnto alakjának nem jár ki semmiféle részvét, mert ő maga a harcaiban mindenkor küszömetlen, gonosz és kegyetlen tudott lenni. Emlékezzünk rá, hogy a háború elején milyen fölháborító vakmerőséggel *jelentette föl katonai felsőbbségüknek* *Ady Endrét és Babits Mihályt*, akiket mindenáron hősi halottakká szeretett volna avatni. És még most, néhány nappal ezelőtt is, régi áruló gyakorlatához képest *diktátorért üvöltött* és egyenesen a magyar sajtó szabad és független munkáit, a tisztességes *hírlapírókat* a kormányhatalom figyelmébe ajánlotta és követelte azoknak hatalmi elnémítását, ille-

tőleg *bebörtönzését*. Az a tény, hogy Rákosi tehetséges ember volt, nem mentheti minden bűnét. Elvégre Ady Endre sem egészen tehetésgtelen...

Újságírók a forradalomban

A történelem hivatása lesz megírni, hogy a budapesti sajtó munkásai milyen fölemelő szerepet játszottak a magyar forradalomban. A fővárosi újságírók kivették a maguk hősiés részt abból az emlékezetes szerdai éjszakából és újságírók kivették és kiveszik a részüket ma is a Nemzeti Tanács és az országkormányzás nehéz munkájából.

Azóta már miniszteri polcra emelkedett hírlapíró kollégákon kívül gyönyörű munkát végeztek Kéri Pál, Magyar Lajos, Pogány József, Pók Ödön, Hajnal Jenő, Nadas Sándor, Persisán Ádám, Gábor Andor, Elek Vidor és még egész sereg kitűnő munkása a magyar sajtónak.

Igazán azt lehet mondani, hogy a munkások és katonák elszántága mellett a forradalom lelke és ébrentartó szelleme az újságírók fáradhatatlansága és lelkesége volt. E sorok szerény írójának sincs semmi oka arra, hogy letagadja, hogy szerdán éjszaka *Heltai* főhadnagy oldalán ő vette át a *Platzkommandót* és a forradalom éjszakáján ily módon a város polgári parancsnoka volt. És még azóta sem kapott hivatalos értesítést arról, hogy elcsapták volna.

Akik lemaradtak

Hogy kik ök? Hát Hadik János néhai miniszterelnök és néhai miniszterteráai. A lapok egészen megfélemdtek arról, hogy Hadik János majdnem egy napig Magyarország miniszterelnöke volt és majdnem egy napig miniszterek voltak Magyarországon, Huszár Károly, Szre-csányi György, Fenyő Miksa, Szabó István és tudom is én még kik. Nem igaz-ságos, hogy a sajtó úgy elhanyagolja őket, akik utóvégre órákon keresztül Magyarországon a legelső közhatalmat képviselték. Nevetni kell, hogy a forradalom előtti perekben egész komolyan kísérletet tett a fiatal Károly ezzel a tár-sasággal. Hadik jóhiszeműségében utó-végre is lehet hinni, de végtelen vak-ság kellett ahhoz, hogy valaki komolyan azt higgye magáról Hadik létre, hogy ő az, akicrt a nép eseng.

Huszár Károlyt még megértjük. Utó-végre ő olyan helyes, kis könyvet írt Károlyról és Zitáról azzal a találó cím-mel, hogy „A mi királyi családunk”, hogy ő ezek után joggal érezhette ma-gát hivatottnak arra, hogy az új Magyarorszag első kultuszminisztere le-gyen. Elvégre is a forradalmi idők Ma-gyarországon csak nem kezdődhetnek másképpen, mint hogy a nép miniszte-rének olyan embert tesznek meg, aki „a mi királyi családunkat” irásban és kép-ben és szóban emelyítő módon körül-hízelegte. Ilyen lojalis, derek, királyhű miniszter kell a népek ezekben az idők-ben, amikor mindenki a szive melyéből a köztársaságot követeli. Mert hiába osz-tották ki Huszár Károly jeles művét 500 példányban ingyen Godóllón és hiába biztosította tudom is én, hányad-ik Károly és mit tudom én, hányadik Zita Huszár órákon keresztül változat-lan kegyérről és hajlandóságáról, a ma-gyar nép nem hagyta magát meggyőzni a szép kiállítású könyv tárgyilagos ada-

taitól és bizony a köztársaság alapjár-s állt. Így esett vízbe legalább egy időre Huszár miniszterése, a cvikkeres Fe-nyő Miksa minisztersegével együtt, sőt a jobb sorsra méltó Szabó István minisz-tersegével egyetemben. Ilyen tragikómi-ka sőt nénelmi vízhezését a világhistoria nem ismer többet.

HAMBURGER-JENŐ. Ő is azok Kü-züli a rabok közül valók, akik a forradá-lom szabadtított ki börtönéből. *Hambur-ger Jenő* főorvos is a *Szterényi József* jóvoltából sínylődött a pozsonyi katonai börtönben, majdnem egy hosszú évig. Meggyőződéses szociáldemokrata *Hambur-ger Jenő*, aki már egy esztendővel cselédit szerette volna elősegíteni a *bé* és ezért ez a báró Szterényi, aki akkor még nagyon benne volt a gázolásban, börtönbe juttatta Hamburgert. Azóta nagyot fordult a világ, ez a Szterényi nevezetű nemzetközi zsebtolvaj lettít a szereplés szintecrőzi és szabad lett az ország és szabad lett *Hamburger Jenő* is. Milyen szép idők is ezek!

MIKOR LESZ MÁR ÖNGYILKOS WINDISCHGRAETZ? Én nem bánom, ha *Windischgraetz Lajos* herceg, Magyar-ország egyik legifjabb, de egyik legmeg-átlakodottabb megtrontja, az embert kor legvégső határáig él. De azt már ki-kérem magamnak, hogy ha már egyszer él, akkor azt írják a lapok, hogy *öngyil-kos lett*. Ha pedig azt írják, hogy *öngyil-kos lett*, akkor valóban *lőjje magát föbe* és ne éljen. De valahol — ki tudja hol? — nyugodtan élni és a lapok hasáb-jain az öngyilkos pózában szerepelni, ez talán mégsem járja. Ez tulságosan ér-dekes. Tehát ne csak *igérjék* azt az öngyilkosságot, vagy egyáltalán ne *igérjék* semmit. Ha gyának már kétet nes-len ifju kalandorral, aki Magyarország teljhatalmu intrikusaként szálhamosko-dott a királyi udvar és Budapest között. El akarjuk felejteni ennek a sötét em-lékű hercegi analfabétának a nevét is. Ne beszéljenek róla és ne is írjanak róla. Vége.

Mi lesz a monopóliumokkal?

A héten az új kormány két mi-niszterének nyilatkozatát olvastuk: a földmívelési és a közoktatási mi-niszterét. Mindkettő egybehang-zóan úgy szól, hogy tárcáik ablak-nyílásán át az ország közödmegait rettenetes állapotban pillantották meg. Feszült figyelemmel várjuk most, hogy miket pillantott meg és miket fedezett fel az új *kereske-delmi és pénzügyminiszter*, két olyan terén az ország életének, ahol a gazdagság és szegénység legna-gyobb csatái folynak. E két minisz-terium van arra hivatva, hogy a sok vagyoni igazságtalanságot, ami Ma-gyarországon a megélni nem tudó verejtékes munka és a dologtalan dús henyéles között támadt és a háboru során türhetetlen mérté-kűvé fajult, hatalmi, de békés esz-közökkel kiegyenlítse. E tárcákra vár az új adópolitika megteremtése és az ország, az állam vagyoni hely-zetének javítása.

A magán- és állami jólét terén volt a régi rendszer a legüríthetelen-nebb. Folyamatban volt a közjavak elidegenítése, ahelyett, hogy az állam gazdagítására fordították volna s az így elköttyavetyélt haszonforrá-sok pótlására oly adórendszer lépett életbe, amely a *kisember* szolgálta-tókéességét a legmesszebben öntö-vette igénybe. Ez a világ rendült meg most és reméljük, hogy az új kormány végképpen le fogja dön-teni azt a rendszert, amely a kivált-ságosok politikai szolgálataitért a tö-

megek megélhetését, kulturáját, egészségét, tisztességes lakását és ruháját áldozta föl. Eppen most ol-vassuk, hogy Angliában olyan adó-politika lép életbe, amely a fogyasztási adók népfosztogató rendszere helyett a nagy vagyonok és a nagy jóvedelmek rezervoárjába nyul. Kell, hogy nálunk is eleget tegye-nek a demokratikus gondolatnak ezen a téren, s hogy ezt minél előbb és minél mélyrehatóbb reform alak-jában lehessen végrehajtani, minél előbb revizió alá vesznek mindent, ami az állam gazdagodásával össze-függ.

Ezen a téren a legsürgősebb ten-nivalók egyike a *természeti kincsek állami lefoglalása*, ellenőrzése és kihasználása lenne. A Tisza-korszak gazdasági visszaéléseit mi sem jel-lemezte jobban, mint az a rendszer, amit ezen a téren folytattak. A földalatt rejlő természeti kincseknek, vasnak, szénnek, sónak, nemes fémeknek kiaknázása és értékesí-tése egy hazárd szellem kezébe ju-tott, amely az ország közölcéjait másodrendűnek tartotta. Pedig lett volna alkalom rá, hogy az ország tisztán lássa, mi történik ezen a té-ren és a kormányt jobb meggyőző-désre szorítsa. A Magyar Bank só-panamája rávilágított, hogy *milyen hallatlan áldozatra kész a magán-tőke olyan természeti kincsekért, amit a kormány potom áron vesz-tegetett el!* A háboruban, amikor a só fontos kémiai cikké, sőt a kivált-teli üzletben valutatris eszközzé lett, még riktóbb világitásba került, hogy bűn és esztelenség ezt a kü-

Önben is rossz emlékü üzletet bankkézen hagyni. Miért ne lehetne egy ilyen üzletet, amelynek szennyeit a Dészpör fölfedte, a népkormányának még a lejárát előtti storniroznia (ezer mód van erre) és állami kezelésbe venni, mint akár a dohánymonopóliumot, amelynek kezelése sokkal körülményesebb. Miért hagynók meg annak a lehetőségét, hogy egy esetleges rendszerváltozás gyengébb jellemű kormányzása majdan a szőzletet újabb politikai pénzszerzés forrásául tekinthesse? *Az Ember* már leleplezte, hogy miközben burkoltan méregdrágává teszik és adagolják a napi fogyasztásnak a sőt, kémiai célokra több száz vagonnal idegenítették el olcsó árért, s a sóból nyert „mosóporral” teret adtak a háborus nyereszkeskedésnek! A népkormányának ezt azonnal meg kell vizsgálnia, de a szomonopólium sorsa ettől nem függhet, mert annak csak egy megbízható sáfárja lehet: magyar az állam!

A háboruban üttötte föl fejét egy másik természeti kincsünkkel üzött visszaélés: az *aluminiumkivétel*. Magyarországon Európa legdagdababb aluminium-bányái tárhatók föl, s a háborus félmhiányban, mikor már a villámhárítók is leszedték, a magyar aluminium világjelentőségű cikké lehetett volna, ha itthon fel dolgozzák. Es-mi történt! A dologtalanságra kaptotta közösigyes „magyar” tüke fogta magát és ezt a kincsünket nyers érc alakjában kivitte Svájcba, megelégedett hitvány provizóival, miközben a svájci gyár milliói ugrásszerűen nőttek.

Eddig nem irhattuk meg, most már megírhatjuk: a *Magyarország*ból származó aluminium *tulnyomó része Svájc*ból Franciaországba jutott és az *antant* *municipiógyártásában pótolhatatlan szerepet játszott!* Ez az egy adat is rávilágíthat arra a borzalmas erkölestelenségre, amivel a munkapártnak a cenzurával védett banktökéje a háborút silány üzletszerzési alkalomnak nézte csupán! Hajmeresztő elgondolni, hogy Tiszák a Kereskedelmi Bank aluminiumkivételének több száz vagont kötöttek le állandóan és *tarifa*kedvezést adtak! S a valutáris csereszöközt, amit Svájc ezért adott, nem is az állam élvezte, bár az aranyfedezet már a végsőig ki volt merítve! Pokoli bünök ezek, amiket csak súlyosít, hogy az effajta üzletekért milliókat fizettek a pártkasszáknak!

Beszéljünk-e arról, hogy a Magyarországon termelt több száz millió értékű aranyat a *német bányafársaság* zavartalanul vihette külföldre a háború alatt is, hogy a kőrudat nethassa, a magyar munkát a német tőkének évtizedekre szolgáljává tehesse. Szóljunk-e arról, hogy miközben a *télnck szénegon*dokkal megyünk neki, Vázysonyi szénkormánybiztos túri, hogy gazdag szénbányák vállalatgazdálkodási célból önző módon *feltáratlanul maradnak!* Ugyanez a spekuláció folyik a *vas- és rézérc*ekkel is!

A népkormány egy pillanattal sem törheti ezeket az önző állapotokat. Rá kell tennie kezét az összes földalatti kincsekre, meg kell semmisíteni a bányakincsek üzéreinek zárt

'kutatmányi jogait, *ellenőriznie* kell a *feltárt bányák üzemet*, s adópolitikáját oly mederbe terelni, amely összefüggést keres az állami és magángazdálkodás eredménye között.

HAT BELA HENRIK? Ne legyünk igazágtalanok, *Rákosi Jenőt* elcsapták a „*Budapesti Hírlap*”-tól és ugyanakkor semmi hír sincs róla, hogy *Béla Henriket elmozdították az állásából*. Holott köztudomásu, hogy *Rákosi Jenőnek* és a „*Budapesti Hírlap*”-nak *rossz szer*lema *Béla Henrik volt*. Ő jut-tatta Rákosit és a „*Budapesti Hírlap*”-ot a munkapárt táborába és az ő szemé-lyes műve volt az, hogy a „*Budapesti Hírlap*”-ban az utolsó esztendőben az történt, ami történt. Ha tehát a „*Budapesti Hírlap*” szerkesztősége egészen meg akar tisztálkodni, akkor nem tehet mást, mint hogy *letörli magáról Béla Henriket* is.

DU CZYNSKA ILONA. Őt a demokrácia árulója, *Vázysonyi Vilmos* juttatta börtönbe. Aki egyébként *Károlyi* mi-hályt is börtönbe akarta juttatni és tisz-tára véletlen, hogy ez nem sikerült neki. De Duczynskát becsuatták *Vázysonyi* ur-meg egy sereg lelkes galibáistául együtt csak azért, mert ez a fiatal forradalmár-nak a békéért próbált meg harcolni a maga elszánt forradalmi módján. *Vázysonyi Néró* nem türe el, hogy akkor, amikor ő miniszter Magyarországon, va-laki tilt a béke mellett próbáljon szót emelni. Hát becsuatták Duczynskát és társait. És jött a forradalom és Duczyn-skát is kiszabadította és ezek a tegnapi *Nérók* hol vannak már?

KI NÉPSZERŰSÍTŐI KÖLFÖLDÖN A HADIK-KORMÁNYT? Ez a történet meg-meglehetészen anarkronizmus számba megy. Pedig néhány nappal ezelőtt meg-egész komolyan indult. Amikor ugyan-iz Hadikból miniszterelnök lett, elhatá-rozták, hogy a „semleges közföldön meg-probálják a Hadik-kormány hivátásit és céljait népszerűsíteni. Akadt erre egy kitűnő vállalkozó, *Orbók Attila* hila-pírtársunk személyében, aki a *Konsten-nyben* meg lehetétészen szerezte-célul szerepelt. Orbók Attilát a mindenáron politikai szerepre töre *Pallavicini*

György ögróf fedezte fel és hozta ösz-sze Hadikkal. Havi 2000 arany *honorá-rium* mellett és az első 2000 darab arany átadása után kiküldték Orbók Attilát Svájcba, azzal, hogy onnan irányítsa a Hadikéket népszerűsítő sajtókampányt. Orbók fölvette a 2000 aranyat és az a gyanuk, hogy nem a *gavallér hajlamai-ról ismeretes Pallavicini György ögróf* *erszényéből került ki ez a pénz*. Azután Orbók mester kiutazott Svájcba, mivel hogy a kormány előkevényen ellátta őt az összes szükséges okmányokkal. Es bár közben, mintha megbuktak volna Hadikék, Orbók Attila kötelesegtűdű férfiúhoz illően, Svájcban azóta *szaka-datlanul népszerűsíti* a Hadik-kormányt. Érdekes, mi?... .

SZEGENY MOLNÁR JENŐT IS. Igazán nem fontos és nincsen különö-sebb jelentősége a dolognak, de azért az igazság kedvéért mégis csak tartoz-unk hit adni arról, hogy *szegény Mol-nár Jenőt* is elcsapták a „*A Nap*” társ-szerkesztői állásából. *Közkívánatra* tá-vollították el Molnár Jenő jogábrázus nevét „*A Nap*”-ról, még pedig a *szere-kesztőségek egyhangú közkívánatra*. Mol-nár Jenő ugyan nem olyan tehetéses ember, mint *Rákosi Jenő*, de igazságtal-ódihat azzal, hogy éppen úgy távollí-tották el a nevét, mint a *Rákosit*. A megokolás is szörzőszóra ugyanaz. „*A Nap*” szerkesztőségében dolgozó sok de-rék hirlapíró nem hajlandó viselni az ödiutum azokért a csunya sajtóbeli mun-kákért, amiket Molnár Jenő Tisza mel-lett a mungók mellett: a háború mellett és a béke ellen, a demokrácia ellen, *Károlyi* ellen és az új korszak ellen elkö-vetett. Amint látszik, nem igen ártottak sokat ezek a kis piszkolódások senkinek, valamint hogy nem is használtak senki-nek, de „*A Nap*” szerkesztősége mégis szükségesnek találta, hogy levonassa Molnár Jenővel a konzekvenciákat. Ne-künk igazán mindegy...

Felétős szerkesztő és kiadó: **Göndör Ferenc**, Szerkesztőség: IV. ker., Királyi Pál-utca 14. Kiadóhivatal: VI. ker., Izabella-utca 66. Telefon: Szerkesztőség József 68-86; Kiadóhivatali telefon 26-87. Megjelent minden kedden. Az *Ember* előfizetési ára: egy évre 50 ko-rona, félévre 25 korona, negyedévre 12 korona 50 fillér. Egy szám ára 1 korona.

F. 1296